

*Eugeniusz Kwiatkowski**

ZATRUDNIENIE W POLSKIEJ GOSPODARCE W KONTEKŚCIE INTEGRACJI Z UNIĄ EUROPEJSKĄ**

1. WSTĘP

Celem artykułu jest ukazanie dotychczasowych tendencji rozwojowych i perspektyw zatrudnienia na najbliższe lata w Polsce w kontekście integracji z Unią Europejską.

Podstawą analiz są dane statystyczne dotyczące liczby pracujących oraz innych wielkości makroekonomicznych w polskiej gospodarce okresu transformacji, a także w Unii Europejskiej. W analizach wykorzystano sektorowy model popytu na pracę, zależnego od rozmiarów produkcji. Model ten jest podstawą prognozy popytu na pracę w polskiej gospodarce i w jej sektorach na lata 2004–2007.

W części drugiej artykułu przedstawione są tendencje zmian na rynku pracy w Polsce na tle Unii Europejskiej. Część trzecia poświęcona jest analizie niektórych determinantów popytu na pracę w polskiej gospodarce, zwłaszcza tych związanych z akcesją Polski do Unii Europejskiej; w kolejnej przedstawiono wyniki prognozy popytu na pracę na lata 2004–2007. Podsumowanie rozważań i wnioski zawarte są w części piątej.

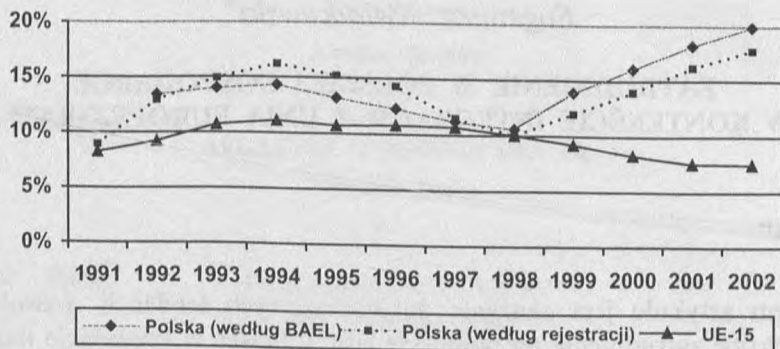
2. DOTYCHCZASOWE TENDENCJE ZMIAN NA RYNKU PRACY

Na rys. 1 przedstawiono tendencje zmian stóp bezrobocia w Polsce i w Unii Europejskiej (średnia stopa dla piętnastu krajów UE) w latach 1991–2002. Należy stwierdzić, że stopy bezrobocia w Polsce wykazywały różnorodne tendencje zmian. Biorąc pod uwagę te tendencje, można podzielić badany okres na trzy podokresy: do roku 1994 włącznie, kiedy stopy

* Prof. zw., dr hab., Katedra Makroekonomii, Instytut Ekonomii, Uniwersytet Łódzki.

** Artykuł przygotowany w 2004 r.; oddany do druku w 2005 r.

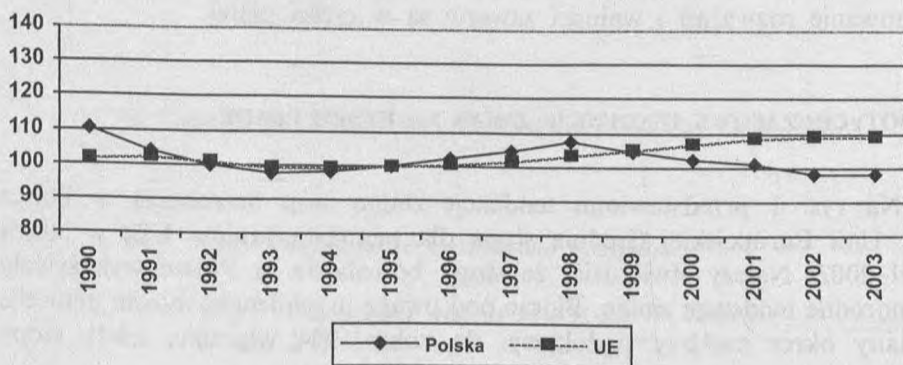
bezrobocia rosły, lata 1995–1998, kiedy wskaźniki te wykazywały tendencje spadkowe oraz podokres rozpoczynający się w roku 1999, w którym następował ponowny wzrost stóp bezrobocia.

Rys. 1. Stopa bezrobocia w Polsce i UE w latach 1991–2002 (przeciętna w roku w %)

Źródło: *Bezrobocie rejestrowane, I i III kwartał 2003*, GUS, Warszawa 2003, s. 1.

Porównując stopy bezrobocia w Polsce z analogicznymi wskaźnikami w UE (por. rys. 1) warto zauważyć, że w UE tendencje wzrostowe wskaźnika występowały jedynie na początku lat 90. (do roku 1994), natomiast w dalszych latach występowała jednolita tendencja spadkowa. Ponadto średnia stopa bezrobocia w UE była w całym badanym okresie niższa niż w Polsce, przy czym różnica ta była największa w końcu tego okresu, w latach poprzedzających akcesję do Unii Europejskiej.

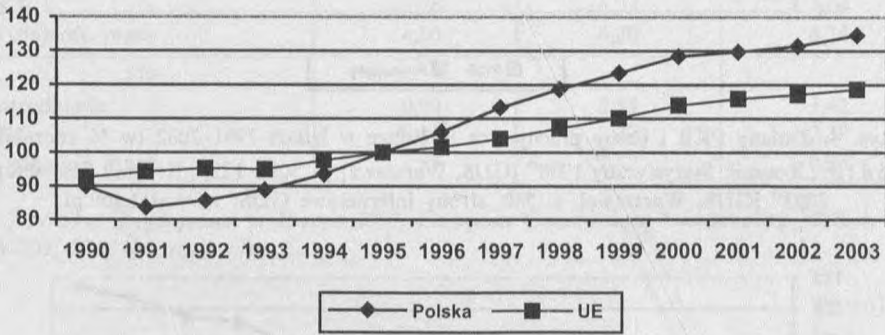

Rys. 2. Tendencje zmian liczby pracujących w Polsce i w UE w latach 1990–2003 (1995 = 100)

Źródło: *Employment in Europe 2003*, European Commission, Luxembourg 2003, s. 209 i 234, obliczenia własne.

Na rys. 2 przedstawiono tendencje zmian liczby pracujących w Polsce i w UE. Należy stwierdzić, że o ile w polskiej gospodarce wystąpił trend spadkowy liczby pracujących, o tyle w UE mieliśmy do czynienia w tym okresie z trendem wzrostowym. Ponadto warto zwrócić uwagę na znacznie silniejsze wahania liczby pracujących w Polsce niż w UE. Ze względu na kierunki zmian liczby pracujących w Polsce można wyodrębnić trzy podokresy: spadku liczby pracujących w latach 1990–1993, wzrostu ich liczby w latach 1994–1998 oraz ponownego spadku tej wielkości począwszy od roku 1998. Podokresy te pokrywają się w zasadzie z podokresami zmian stóp bezrobocia w polskiej gospodarce. Trzeba więc stwierdzić, że zmiany popytu na pracę tłumaczą w dużej mierze tendencje zmian bezrobocia w Polsce.

Rozważając determinanty liczby pracujących w gospodarce, warto zwrócić uwagę na dynamikę produkcji, traktowaną w keynesistowskiej ekonomii jako podstawowy czynnik determinujący popyt na pracę.

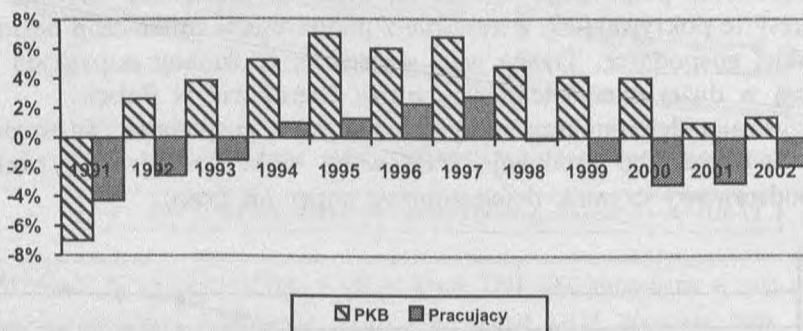
Rys. 3. Tendencje zmian PKB w Polsce i w UE w latach 1990–2003 (1995 = 100)

Źródło: jak do rys. 2, s. 202 i 208.

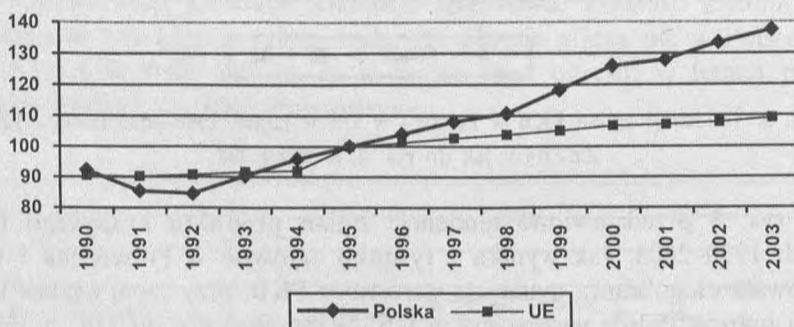
Na rys. 3 przedstawiono tendencje zmian produktu krajowego brutto w latach 1990–2003. Jak wynika z rysunku zarówno w Polsce, jak i w UE występowała długofalowa tendencja wzrostowa PKB, przy czym średnie tempo wzrostu było w Polsce wyższe niż w UE. W odróżnieniu od UE, w polskiej gospodarce pojawiła się tendencja spadkowa PKB, która wystąpiła w początkowym okresie transformacji. Biorąc pod uwagę tendencje długookresowe należy stwierdzić, że spadkowi liczby pracujących towarzyszył w polskiej gospodarce wzrost produkcji. Tendencje wzrostowe PKB nie były więc w stanie zagwarantować wzrostu liczby pracujących.

Na rys. 4 zestawiono zmiany roczne PKB i liczby pracujących w Polsce. Wynika z niego, po pierwsze, że spadkowi PKB w roku 1991 towarzyszyło zmniejszenie liczby pracujących, ale słabsze od spadku PKB. Można z tego wysnuć wniosek, że wzrosły rozmiary nadmiernego zatrudnienia, odziedziczonego

czonego po gospodarce centralnie planowanej. Po drugie, wzrostowi PKB, jaki nastąpił w latach 1992–2002, towarzyszyły zarówno przyrosty, jak i spadki liczby pracujących. Po trzecie, dopiero stosunkowo wysoki przyrost PKB (ok. 5% rocznie) pociągał za sobą wzrost liczby pracujących w gospodarce. Po czwarte, zaobserwowane tendencje zmian PKB i liczby pracujących wskazują na występowanie w polskiej gospodarce silnych procesów redukcji nadmiernego zatrudnienia i wzrostu wydajności pracy.

Rys. 4. Zmiany PKB i liczby pracujących w Polsce w latach 1991–2002 (w % rocznie)
 Źródło: „Rocznik Statystyczny 1998” [GUS, Warszawa], s. 509 i 122; „Rocznik Statystyczny 2003” [GUS, Warszawa], s. 580; strony internetowe GUS: www.stat.gov.pl

Rys. 5. Tendencje zmian wydajności pracy w Polsce i w UE w latach 1990–2003 (1995 = 100)
 Źródło: jak do rys. 2.

Tendencje zmian wydajności pracy (obliczanej jako PKB na 1 pracującego) pokazane są na rys. 5. Z rysunku wynika, że po spadku wydajności pracy w roku 1991, w kolejnych latach okresu transformacji trwał ustawiczny wzrost tego wskaźnika w polskiej gospodarce. W całym okresie 1990–2002 poziom wydajności pracy podniósł się o ponad 60%. Z punktu widzenia poprawy konkurencyjności polskiej gospodarki jest to tendencja wysoce

korzystna. Stwarza ona bowiem szansę na lepsze możliwości rozwojowe krajowych producentów na otwartym rynku międzynarodowej konkurencji. Warto zauważyć, że dynamika wzrostu wydajności pracy jest w UE słabsza niż w Polsce. Tak silny wzrost wydajności pracy w polskiej gospodarce nie mógł oczywiście pozostać bez wpływu na sytuację na rynku pracy. Silny wzrost tej wydajności tłumaczy, dlaczego dopiero stosunkowo wysoki przyrost PKB pociąga za sobą wzrost liczby pracujących.

Tabela 1

Zmiany zatrudnienia, PKB i wydajności pracy w Polsce i UE w latach 1991–2002
(średniorocznie w %)

Wyszczególnienie	1991–1993	1994–1997	1998–2002
Polska			
Zatrudnienie	-4,16	1,87	-1,12
PKB	-0,26	6,25	3,04
Wydajność pracy	4,00	4,30	4,34
UE			
Zatrudnienie	-0,80	0,55	1,42
PKB	0,86	2,32	2,38
Wydajność pracy	1,93	1,82	0,98

Źródło: *Employment in Europe 2003*, European Commission, Luxembourg 2003, s. 202, 208–209, 234; obliczenia własne.

Tabela 2

Struktura zatrudnienia w przekroju trzech sektorów w UE i w Polsce
w latach 1993 i 2002 (w %)

Kraj	Sektor rolniczy	Sektor przemysłowy	Sektor usługowy
UE-15 2002 r.	3,7	28,4	67,9
Polska 2002 r.	18,5	29,1	52,5
1993 r.	25,9	31,1	43,0

Źródło: jak do tab. 1, s. 37 oraz *Aktywność ekonomiczna ludności Polski w latach 1992–2001*, GUS, Warszawa 2002.

W tab. 1 zestawiono dynamikę zatrudnienia, PKB i wydajności pracy w Polsce i w UE w latach 1991–2002. Okres ten został podzielony na trzy podokresy uwzględniające kierunki zmian zatrudnienia w polskiej gospodarce. Z tabeli wynika, po pierwsze, że średnioroczne tempo wzrostu wydajności pracy było we wszystkich trzech podokresach znacznie wyższe w Polsce niż w UE. Potwierdza to hipotezę konwergencji ekonomicznej. Po drugie, udział wzrostu zatrudnienia we wzroście PKB był w Polsce niższy niż w UE,

zwłaszcza w końcu badanego okresu. W latach 1998–2002 wskaźniki te kształtowały się na poziomach $-0,36$ dla Polski i $0,59$ dla Unii Europejskiej, co oznacza, że prawie 60% wzrostu PKB w Unii Europejskiej było rezultatem wzrostu zatrudnienia, w Polsce zaś każdy punkt procentowy wzrostu PKB był związany ze spadkiem zatrudnienia o $0,36$ punktu procentowego.

Na zakończenie analizy porównawczej tendencji rozwojowych rynków pracy w Polsce i w UE warto zwrócić uwagę na trójsektorową strukturę zatrudnienia, która w przekonaniu twórców teorii trzech sektorów gospodarki (A. Fishera, C. Clarka i J. Fourastie) jest ważnym wskaźnikiem poziomu rozwoju gospodarczego kraju. Z analizy porównawczej wynika, że zasadnicze różnice dotyczą udziałów sektora rolniczego i sektora usługowego. Odsetek zatrudnionych w sektorze rolniczym przewyższał w roku 2002 18%, przy średniej w UE 3,7%; natomiast udział sektora usługowego był w Polsce znacznie niższy niż w UE (zob. tab. 2). Pewne znaczenie w ukształtowaniu się wysokiego wskaźnika udziału sektora rolniczego w Polsce trzeba przypisać istniejącej strukturze agrarnej, a także pełnionej przez rolnictwo w okresie transformacji funkcji amortyzatora napięć na rynku pracy. Wypada odnotować, że w czasie transformacji nastąpiły w Polsce korzystne zmiany strukturalne, polegające na spadku udziału sektora rolniczego i wzroście udziału sektora usługowego (tab. 2).

Zmiany w sektorowej strukturze zatrudnienia w Polsce mają duże znaczenie dla sytuacji na rynku pracy również ze względu na zróżnicowaną dynamikę wydajności pracy w poszczególnych sektorach (por. rys. 6). Jak widać na rysunku, dynamika wzrostu wydajności pracy w sektorach usługowym i przemysłowym była rosnąca, w sektorze rolniczym zaś – malejąca.

Rys. 6. Dynamika wydajności pracy w ujęciu trójsektorowym w Polsce w latach 1992–2002 (w cenach stałych z roku 1996, rok 1992 = 100)

Źródło: obliczenia własne na podstawie: *Aktywność Ekonomiczna Ludności Polski*, różne wydania z lat 1992–2003; R. Kelm, *Kwartalny szacunek produktu krajowego brutto i popytu finalnego dla lat 1990–1997*, Prace Instytutu Ekonometrii i Statystyki Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1999.

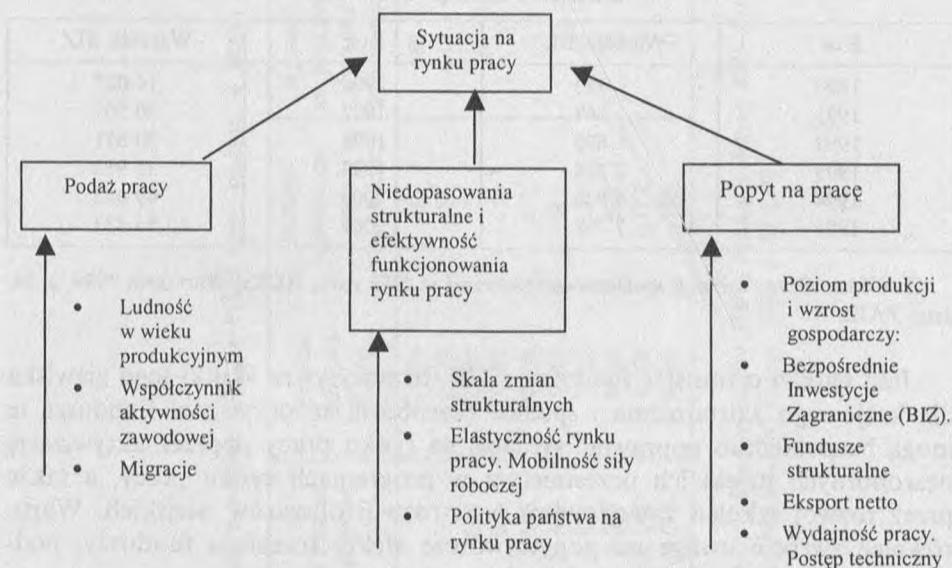
3. DETERMINANTY POPYTU NA PRACĘ W KONTEKŚCIE INTEGRACJI Z UE

Sytuacja na rynku pracy zależy od wielu czynników determinujących. Generalnie biorąc, można je podzielić na trzy grupy:

- związane z podażą pracy,
- związane z popytem na pracę,
- związane z niedopasowaniami strukturalnymi na rynku pracy i efektywnością funkcjonowania rynku pracy (por. rys. 7).

Jeśli chodzi o czynniki związane z popytową stroną rynku pracy (są one przedmiotem zainteresowania w artykule), to warto podkreślić tutaj przede wszystkim trzy z nich, za których pośrednictwem realizuje się wpływ akcesji na sytuację na rynku pracy:

- bezpośrednie inwestycje zagraniczne,
- transfery funduszy z Unii Europejskiej,
- eksport netto.

Rys. 7. Determinanty sytuacji na rynku pracy

Źródło: oprac. własne.

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne wywierają szereg korzystnych skutków dla gospodarki i sytuacji na rynku pracy. Przede wszystkim zwiększają ogólne nakłady inwestycyjne w kraju i tworzą nowe miejsca pracy. Ponadto są ważnym nośnikiem innowacji, które pozytywnie wpływają na dynamikę wzrostu gospodarczego. Co prawda trzeba jednocześnie zauważyć, że bezpośrednie inwestycje zagraniczne mogą również w pewnym stopniu wypierać

krajową produkcję i zatrudnienie, a także przyczyniać się do zwiększenia importu osłabiającego poziom i wzrost zatrudnienia. Jednak sumaryczny efekt wpływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych na zatrudnienie, zwłaszcza na dłuższą metę, wydaje się dodatni.

Tabela 3 zawiera dane o skumulowanej wartości bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Polsce w latach 1990–2001. Wynika z nich wniosek o silnej tendencji wzrostowej w zakresie omawianej wielkości w tym okresie. Należy sądzić, że członkostwo Polski w UE wzmocni te tendencje. Taki scenariusz potwierdzają doświadczenia Hiszpanii, Portugalii i Irlandii, gdzie po uzyskaniu członkostwa nastąpił znaczący wzrost bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Można więc oczekiwać pozytywnych efektów wzrostu bezpośrednich inwestycji zagranicznych na zatrudnienie w krótkim i dłuższym okresie.

Tabela 3

Skumulowana wartość bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Polsce
w latach 1990–2001 (w mln USD)

Rok	Wartość BIZ	Rok	Wartość BIZ
1990	120	1996	14 027
1991	369	1997	20 567
1992	1 605	1998	30 651
1993	3 224	1999	38 912
1994	4 926	2000	49 652
1995	7 798	2001	56 833

Źródło: *Ocena sytuacji społeczno-gospodarczej w 1998 roku*, RCSS, Warszawa 1999, s. 54; dane PAIZ.

Jeśli chodzi o transfer funduszy z UE, to pozytywne skutki tego zjawiska dla krajowego zatrudnienia i spadku bezrobocia są oczywiste. Fundusze te mogą bezpośrednio poprawiać sytuację na rynku pracy poprzez aktywizację bezrobotnych dzięki ich uczestnictwu w programach rynku pracy, a także przez rozwój szkoleń zawodowych oraz rozwój obszarów wiejskich. Warto również zwrócić uwagę na popytotwórcze efekty transferu funduszy, podnoszące poziom krajowej produkcji.

Po uzyskaniu członkostwa wysokość transferów środków finansowych będzie wzrastać w kolejnych latach, osiągając łączną kwotę prawie 20 mld euro w roku 2013 (por. tab. 4). Te znaczące środki (powyżej 4% PKB po roku 2007) wspierać będą rozwój produkcji i zatrudnienia w Polsce, początkowo za pośrednictwem efektów popytowych, później zaś również poprzez efekty podażowe. Warto podkreślić, że znaczna część transferów środków finansowych skierowana będzie na rozwój infrastruktury gospodarczej i zasobów ludzkich, przyczyniając się w ten sposób do poprawy efektywności gospodarowania.

Tabela 4

Płatności z budżetu UE dla Polski (ceny bieżące) w latach 2004–2013 (w mln euro)

Rok	Fundusze strukturalne	Fundusz spójności	Wspólna Polityka Rolna	Polityki wewnętrzne i rozwój infrastruktury	Ryczałt na poprawę płynności budżetowej	Pomoc przed-akcesyjna	Płatności razem	Płatności jako procent PKB (w %)
2004	912	28	389	315	489	1 071	3 212	1,4
2005	1 669	332	1 770	458	619	927	5 775	2,4
2006	1 813	607	2 197	573	517	585	6 292	2,4
2007	6 115	946	2 487	457	0	153	10 157	3,7
2008	7 799	1 555	2 816	472	0	19	12 661	4,3
2009	8 973	2 159	3 283	545	0	0	14 959	4,7
2010	8 779	2 821	3 725	637	0	0	15 962	4,6
2011	8 955	3 526	4 186	673	0	0	17 340	4,7
2012	9 134	4 145	4 660	713	0	0	18 652	4,6
2013	9 317	4 630	5 157	755	0	0	19 859	4,5

Źródło: P. Samecki, *Przepływy finansowe między UE a Polską w latach 2004–2013*, [w:] *Korzyści i koszty członkostwa Polski w Unii Europejskiej*, Centrum Europejskie Natolin, Warszawa 2003, s. 45 i 47.

Wpływ integracji z Unią Europejską na polski rynek pracy za pośrednictwem oddziaływania na eksport netto nie zapowiada się optymistycznie, przynajmniej w krótkim okresie. Dotychczasowe tendencje salda obrotów handlu zagranicznego były wysoce niekorzystne (zob. tab. 5), aczkolwiek trzeba odnotować w ostatnich latach zmniejszenie się ujemnego salda. Biorąc pod uwagę dosyć wysoką importochłonność polskiej gospodarki, trudno zakładać istotne zmiany w zakresie salda obrotów handlu zagranicznego w najbliższym czasie. Na poprawę w tej kwestii można jednak liczyć w dłuższym okresie, wraz z poprawą konkurencyjności polskiej gospodarki.

Tabela 5

Obroty handlu zagranicznego (ceny bieżące) w Polsce w latach 1990–2002 (w mln USD)

Rok	Eksport	Import	Saldo ogółem	Saldo obrotów z UE
1990	14 322	9 528	4 794	2 170,4
1991	14 903	15 522	-618	538,5
1992	13 187	15 913	-2 726	-940,9
1993	14 143	18 834	-4 691	-1 751,6
1994	17 240	21 569	-4 329	-1 582,1
1995	22 895	29 050	-6 155	-2 770,0
1996	24 440	37 137	-12 697	-7 591,7
1997	27 250	43 895	-16 645	-10 472,2
1998	28 228	47 053	-18 825	-11 757,5
1999	27 407	45 911	-18 504	-10 499,1
2000	31 651	48 940	-17 289	-7 807,2
2001	36 092	50 275	-14 183	-5 878,3
2002	41 010	55 113	-14 103	-5 817,5

Źródło: *Gospodarka Polski 1997*, RCSS, Warszawa 1997, s. 148; *Ocena sytuacji społeczno-gospodarczej w 1998 roku*, RCSS, Warszawa 1999, s. 16; „Mały Rocznik Statystyczny Polski 2000 (s. 344–348) i 2003 (s. 371).

Rozważając wpływ wymienionych wyżej trzech czynników na sytuację na rynku pracy warto zwrócić uwagę na dwie perspektywy, w ramach których ten wpływ się dokonuje:

– perspektywę krótkookresową, kiedy zmiany tych czynników wpływają na krajowe zatrudnienie i bezrobocie poprzez oddziaływanie na efekty popytowe oraz kształtowanie poziomu produkcji,

– perspektywę długookresową, kiedy te czynniki mogą wpływać na zatrudnienie i bezrobocie za pośrednictwem oddziaływania na efekty podażowe oraz kształtowania wzrostu gospodarczego (dotyczy to zwłaszcza bezpośrednich inwestycji zagranicznych i transferów funduszy z UE).

Biorąc pod uwagę perspektywę długookresową wpływu procesów integracyjnych na zatrudnienie i bezrobocie, w którym istotną rolę odgrywa

oddziaływanie na dynamikę wzrostu gospodarczego, trzeba uwzględnić również dynamikę wydajności pracy. Wiadomo, że przy wyższej dynamice wzrostu wydajności pracy skutki tego dla zatrudnienia w warunkach założenia *ceteris paribus* będą mniej korzystne.

Podsumowując, o ile zwiększony napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych oraz funduszy z UE podnosić będzie krajową produkcję i zatrudnienie, o tyle utrzymujący się ujemny eksport netto osłabiać będzie te tendencje. W sumie można liczyć na wzrost produkcji w rezultacie członkostwa, bardziej znaczący w średnim i długim okresie. Efekty tych procesów dla zatrudnienia będą jednakże słabsze z powodu silnych tendencji do bezzatrudnieniowego wzrostu gospodarczego w Polsce. Warto zauważyć, że od połowy lat 90. tempo wzrostu wydajności pracy (mierzone wartością PKB na 1 pracującego) jest w polskiej gospodarce bardzo wysokie i kształtuje się na poziomie 4–5% rocznie. Jeśli tempo to utrzyma się w przyszłości (co jest prawdopodobne w warunkach silnej presji konkurencyjnej i otwarcia gospodarki), to prozatrudnieniowe efekty podniesienia wzrostu gospodarczego będą początkowo znikome.

4. PROGNOZA POPYTU NA PRACĘ NA NAJBLIŻSZE LATA¹

Podstawą prognozy jest prosta funkcja popytu na pracę postaci:

$$\ln(L_{it}) = c_0 + c_1 t + c_2 \ln(Y_{it}) + \xi_{it} \quad (1)$$

gdzie:

L_{it} – liczba pracujących w sektorze i ($i = 1$ – rolnictwo, 2 – przemysł i budownictwo, 3 – usługi) w okresie t ($t = 1995, 1; 1995, 2; \dots; 2003, 4$) w gospodarce polskiej;

Y_{it} – wartość dodana brutto w sektorze i ($i = 1$ – rolnictwo, 2 – przemysł i budownictwo, 3 – usługi) w okresie t ($t = 1995, 1; 1995, 2; \dots; 2003, 4$) w gospodarce polskiej;

t – zmienna czasowa;

c_0 – parametr bez bezpośredniej interpretacji ekonomicznej;

c_1 – tempo zmian popytu na pracę w sektorze i ($i = 1$ – rolnictwo, 2 – przemysł i budownictwo, 3 – usługi) w okresie t ($t = 1995, 1; 1995, 2; \dots; 2003, 4$) wynikające ze zmian wydajności pracy;

c_2 – elastyczność popytu na pracę w sektorze i ($i = 1$ – rolnictwo, 2 – przemysł i budownictwo, 3 – usługi) w okresie t ($t = 1995, 1; 1995, 2; \dots; 2003, 4$) względem wartości dodanej brutto w tym sektorze.

¹ Ta część artykułu jest oparta na opracowaniu E. Kwiatkowskiego, T. Tokarskiego, A. Rogut, *Prognoza popytu na pracę w ujęciu sektorowym w Polsce, 2004* (maszynopis).

Na podstawie równania (1) skonstruowany został system równań postaci:

$$\begin{cases} \ln(LR) = c_{10} + c_{11}t + c_{12}\ln(YR) + \xi_{it} \\ \ln(LPB) = c_{20} + c_{21}t + c_{22}\ln(YPB) + \xi_{it} \\ \ln(LU) = c_{30} + c_{31} + c_{32}\ln(YU) + \xi_{it} \end{cases} \quad (1a)$$

gdzie:

LR , LPB , LU – liczba pracujących odpowiednio w sektorze rolniczym, przemysłowo-budowlanym i usługowym;

YR , YPB , YU – wartość dodana brutto odpowiednio w sektorze rolniczym, przemysłowo-budowlanym i usługowym;

pozostałe parametry interpretuje się analogicznie jak w równaniu (1).

Oszacowane parametry układu równań (1a) były podstawą prognozy popytu na pracę.

W celu opracowania wielowariantowej prognozy popytu na pracę założono trzy warianty tempa wzrostu wartości dodanej brutto w poszczególnych sektorach dla lat 2004–2007 (pesymistyczny, umiarkowany i optymistyczny) – por. tab. 6. Te warianty stały się podstawą prognozy wielkości popytu na pracę w poszczególnych sektorach gospodarczych i gospodarce jako całości. Wyniki prognoz przedstawione są w tab. 7.

Tabela 6

Warianty średniorocznego tempa wzrostu wartości dodanej brutto w poszczególnych sektorach gospodarczych w przypadku różnych wariantów prognozy (w %)

Wariant	Średnioroczne tempo wzrostu wartości dodanej brutto w latach 2004–2007 (w %)			
	rolnictwo	przemysł i budownictwo	usługi	ogółem
Pesymistyczny	-1	3,5	3,5	3,4
Umiarkowany	-0,01	4,5	5,5	5,1
Optymistyczny	0,5	6,0	7,0	6,5

Źródło: E. Kwiatkowski, T. Tokarski, A. Rogut, *Prognoza popytu na pracę w ujęciu sektorowym w Polsce, 2004* (maszynopis).

W wariacie pesymistycznym, liczba pracujących w sektorze rolniczym zmniejszy się w latach 2004–2007 o ponad 7% stanu z roku 2003, w sektorze przemysłowo-budowlanym spadnie o 3,7% w latach 2004–2007, w sektorze usługowym wzrośnie zaś o 0,3% w latach 2004–2007. Liczba pracujących ogółem spadnie o ponad 2%.

Tabela 7

Prognoza liczby pracujących ogółem oraz w poszczególnych sektorach gospodarki:

a) wariant pesymistyczny

Tempo wzrostu wartości dodanej brutto (w %)	3,4	-1	3,5	3,5
Liczba pracujących (w tys. osób) w roku:	ogółem	rolnictwo	przemysł i budownictwo	usługi
2004	13 662,3	2 466,5	3 982,1	7 213,6
2005	13 542,9	2 419,0	3 902,0	7 221,8
2006	13 426,0	2 372,5	3 823,5	7 230,0
2007	13 311,6	2 326,8	3 746,6	7 238,2
Łączna zmiana popytu na pracę w latach 2003-2007	-2,2%	-7,3%	-3,7%	0,3%

b) wariant umiarkowany

Tempo wzrostu wartości dodanej brutto (w %)	5,1	-0,01	4,5	5,5
Liczba pracujących (w tys. osób) w roku:	ogółem	rolnictwo	przemysł i budownictwo	usługi
2004	13 704,6	2 470,0	3 990,7	7 243,9
2005	13 627,3	2 425,9	3 918,8	7 282,6
2006	13 552,3	2 382,6	3 848,2	7 321,5
2007	13 479,6	2 340,1	3 778,9	7 360,6
Łączna zmiana popytu na pracę w latach 2003-2007	-1,0%	-6,7%	-2,9%	2,0%

c) wariant optymistyczny

Tempo wzrostu wartości dodanej brutto (w %)	6,6	1,0	6,0	7,0
Liczba pracujących (w tys. osób) w roku:	ogółem	rolnictwo	przemysł i budownictwo	usługi
2004	13 743,3	2 473,6	4 003,4	7 266,3
2005	13 704,5	2 432,9	3 943,8	7 327,7
2006	13 667,8	2 392,9	3 885,1	7 389,7
2007	13 633,1	2 353,6	3 827,3	7 452,1
Łączna zmiana popytu na pracę w latach 2003-2007	0,1%	-6,2%	-1,7%	3,3%

Źródło: jak do tab. 6.

W wariancie umiarkowanym, liczba pracujących w sektorze rolniczym zmniejszy się w latach 2004–2007 o 6,7% stanu z roku 2003, w sektorze przemysłowo-budowlanym o 2,9% w stosunku do roku 2003, w sektorze usługowym wzrośnie zaś o 2% w latach 2004–2007. Również w tym wariancie przewiduje się spadek liczby pracujących ogółem.

W wariancie optymistycznym, liczba pracujących w sektorze rolniczym zmniejszy się w latach 2004–2007 o ponad 6% stanu z roku 2003, w sektorze przemysłowo-budowlanym zmniejszy się o 1,7% w latach 2004–2007, w sektorze usługowym wzrośnie zaś o 3,3% w latach 2004–2007.

5. ZAKOŃCZENIE

Integracja z Unią Europejską jest wielkim wyzwaniem dla polskiej gospodarki. Integrujemy się z ugrupowaniem o wysokim poziomie rozwoju gospodarczego, o nowoczesnej i wysoce konkurencyjnej produkcji. Sprostanie konkurencji z takimi partnerami wymaga szeregu dostosowań w polskiej gospodarce, w tym również w sferze rynku pracy. Dostosowania te, choć niełatwe do urzeczywistnienia i wywierające na krótką metę szereg niekorzystnych skutków dla rynku pracy, są w perspektywie dłuższego okresu bardzo pożądane i przyczyniają się do poprawy konkurencyjności polskiej gospodarki.

Akcesja do Unii Europejskiej przypada na okres charakteryzujący się trudną sytuacją na polskim rynku pracy (stosunkowo wysokie bezrobocie, przestarzała struktura zatrudnienia). Perspektywy polskiego rynku pracy zależą w dużym stopniu od wewnętrznych i zewnętrznych czynników rozwojowych oraz polityki państwa w zakresie zatrudnienia i bezrobocia. Członkostwo w Unii Europejskiej winno być wykorzystane dla wsparcia krajowej polityki w sferze zatrudnienia i bezrobocia.

Wpływ członkostwa w Unii Europejskiej na sytuację na polskim rynku pracy zależy w dużej mierze od horyzontu czasowego analizy. W okresie krótkim (2–3 lata) efekty czynników pogarszających sytuację na rynku pracy (ujemny eksport netto, przyspieszone zmiany strukturalne i realokacja siły roboczej, wdrażanie postępu technicznego i wzrost wydajności pracy) mogą przeważać nad efektami działania czynników poprawiających sytuację na tym rynku (transfer środków finansowych z Unii Europejskiej do Polski, wzrost bezpośrednich inwestycji zagranicznych). Prognoza na lata 2004–2007 zakłada wzrost liczby pracujących ogółem jedynie przy założeniu dosyć optymistycznego wariantu wzrostu produkcji. W okresach średnim i długim siła działania obu grup czynników winna ulec odwróceniu, w rezultacie czego można oczekiwać korzystnego wpływu akcesji na sytuację na rynku pracy w Polsce.

Eugeniusz Kwiatkowski

**EMPLOYMENT IN THE POLISH ECONOMY IN THE PROCESS
OF INTEGRATION WITH THE EUROPEAN UNION**

(Summary)

The paper analyses tendencies and perspectives of employment in Poland in the process of integration with the European Union. Employment forecasts are based on the model in which employment is dependent on GDP.

The analysis shows a difficult labour market performance in Poland in the pre-accession period. The main thesis of the paper is the influence of Poland's membership in the EU upon labour market performance in Poland depends much on time horizons. In the short run one can rather expect negative impact on labour market performance, but in the medium and longer run positive influences should predominate.